

Бикова Світлана Валентинівна (Одеса) – кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Глібоцький Роман (Одеса) – магістрант Одеської державної академії будівництва та архітектури

Довгуля Аліна (Одеса) - магістрант Одеської державної академії будівництва та архітектури

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАКОГНІТИВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Метапізнання являє собою складну багатогранну конструкцію і включає в себе різні терміни і поняття (метакогнітивного уявлення, метакогнітивні навички і метакогнітивні переживання) [1]. Загалом метапізнання розуміється як усвідомлення власного мислення і навчання [3].

Метапізнання можна в цілому розділити на дві складові: компонент знання метапізнання складається в загальному розумінні того, як відбувається навчання, і як його можна поліпшити за рахунок застосування різних стратегій навчання. Компонент моніторингу метапізнання служить для контролю та регулювання процесу навчання і включає в себе заходи з планування, моніторингу та оцінки, а також розуміння процесу виконання завдань. Згідно Pressley та співавторів [2], стратегічні дії стають можливими завдяки складній взаємодії метапізнання, використання стратегії і мотивації. У цьому контексті субекти навчання повинні направляти своє навчання на конкретні цілі навчання, вибирати відповідні стратегії навчання, контролювати і регулювати свої процеси навчання і підтримувати високий рівень мотивації [1]. Як результат, метапізнання пов'язано з більш високими навчальними досягненнями.

Саме тому, метапізнання, як знання про особливості власного пізнання, відноситься до саморегулятивних процесів, як інтегруючих компонентів інтелектуальної діяльності особистості. Метапізнання включає активний контроль процесів мислення та осмислення інформації в процесі навчальної діяльності, осмислення власних навиків до навчання, уявлення про пам'ять, моніторинг власного навчання, мета-мислення тощо.

Оскільки важливим є комплексний підхід до дослідження поняття метапізнання, то важливо розглядати його на всіх можливих наукових рівнях, і не обмежуватись лише одним методом його вивчення. Тому варто послуговуватись методами як психологічної науки, так і гуманітарної, філологічної, історичної та інших дотичних наук [3].

Чернокова Т. Е. виділяє наступні форми, які використовують для всебічного розгляду метапізнання:

- процес відбору та знаходження максимальної кількості необхідних даних;
- формування теоретичних та емпіричних моделей дослідження;
- формування та виокремлення необхідних гіпотез дослідження;
- вивчення різних теорій щодо обраної проблематики;
- пошук необхідних фактів та доказів у різних наукових, історичних, художніх та інших джерелах і їхнє співставлення [4].

Важливо зауважити, що основну увагу при застосуванні вищеописаних форм дослідження варто зосереджувати саме на вивченні процесу пізнання, а саме на механізмах його функціонування.

Основною складністю під час дослідження метапізнання нерідко являється саме те, що можуть не співпадати певні форми з структурним складом метапізнання, тому це також варто враховувати науковцям в подальших дослідженнях.

За К. Танером поняття метапізнання пояснюється як певна здатність особистості усвідомлювати та аналізувати ті чи інші аспекти своєї життєдіяльності та навчання зокрема, використовуючи мисленнєві процеси [2].

Також до процесу метапізнання відносять такі елементи [1]:

- здатність до саморегуляції власних процесів (як пізнання, так і навчальної діяльності);
- навички управління пізнавальними процесами;
- вміння знаходити помилки і виправляти їх у процесі навчання;
- навички оптимального планування психічної діяльності;
- здатність оцінювати результати пізнавальної діяльності.

Роль метапізнання у інтеграції вище описаних елементів полягає у тому, що цей процес сприяє об'єднанню складників, а отже завдяки цьому відбувається покращення ефективності та результативності не лише процесів навчання, а й пізнання в загальному [2].

Існує таке твердження, що метапізнання проявляється у тому, що особистість здатна застосовувати вже набуті знання в процесі пізнання дійсності в практичних умовах її життєдіяльності.

Дж. Флелвелл стверджував, що завдяки знаходженню узагальненої форми або пояснення сутності процесу пізнання, стане можливим виокремити єдину точку зору, єдине просте пояснення метапізнання, хоча ця точка зору є неоднозначною і складною у дослідженні [3].

Оскільки, контролюючи функцію життєдіяльності виконує усвідомлення свого стану і процесів, то рефлексія є тим елементом, який стоїть вище простого усвідомлення, тобто керує ним, тим самим продукуючи нові характеристики пізнання.

Глибина рефлексії процесу мислення залежить від того, наскільки особистість здатна усвідомлювати те, які методи вона може задіювати щоб покращити цей процес і наскільки у неї присутній свідомий контроль над власними мисленнєвими процесами.

Надзвичайно важливим метапізнання є для процесів пам'яті, адже, як стверджує Дж. Флелвелл, оцінювання навчальної діяльності і її спланованість покращують діяльність метапам'яті особистості. Це явище є тісно пов'язаним із ефективністю не лише процесу запам'ятовування, а й із схильністю особистості до власної регуляції свого навчання [4].

Важливим є й той факт, що успішність навчання студентів залежить від того, наскільки у них є розвинутими метапізнання і метапам'ять. Ці процеси формуються завдяки чітко спланованому впливу, тому самі по собі розвинути практично не можуть, отже цей факт є особливо важливим під час планування розвитку особистості і її психічних процесів, зокрема в навчальній діяльності [2].

За Д. Бренсфордом ті студенти, які мають високий рівень успішності у навчальній діяльності, наділені здатністю самостійно визначати і окреслювати план власних дій для того, щоб підвищити успішність та результативність. Це зумовлено тим, що такі студенти володіють розвинутим метапізнанням і тому у них є здатність максимально адекватно для себе оцінити рівень розуміння вже ними вивченого і побачити прогалини у знаннях [3].

Дослідження, проведене П. Вінн та А. Худвін, продемонструвало, що студенти коледжу, які мають проблеми з навчанням, підходять до виконання завдань, інакше, ніж ті, хто має вищі навчальні результати. Неуспішні учні при засвоєнні навчального матеріалу опрацьовують його швидко та бездумно, не зупиняючись на проблемних аспектах; вони не помічали, коли щось залишалось незрозумілим, і не перечитували ще раз важкі розділи. Успішні ж, навпаки – концентрували увагу на них, аналізували та активно опрацьовували навчальні матеріали. Дослідники виявили, що показники невстигаючих можна покращити, якщо навчити їх упорядковувати матеріал, слідкувати за тим, що вони розуміють і що не розуміють та цілеспрямовано допомагати аналізувати його [2].

Також ті, у кого процес метапізнання добре розвинений, схильні задавання різних запитань з метою кращого розуміння того, чи іншого матеріалу. Все це сприяє кращому плануванню діяльності і залученню до активності під час навчання [4].

Основною відмінністю, яка впливає на навчальну успішність, є саме рівень усвідомленості розуміння сприйнятої інформації. Таким чином, практичною рекомендацією щодо покращення ефективності засвоєння знань є розвиток усвідомленого розуміння матеріалу, його глибокого аналізу та планування діяльності.

Дослідження метапізнавальної сфери особистості показують, що метапізнання впливає на взаємозв'язок між самооцінкою та соціальним функціонуванням [3]. Встановлено, що метакогнітивне знання пов'язане з тим, як індивід будує поведінку у соціальній взаємодії [2]. Такі результати підтверджують ідею про те, що метакогнітивна сфера особистості формується у взаємодії із соціумом як своєрідна форма інтегрованого уявлення про себе та оточуючих. Саме тому, на нашу думку, рефрентність як соціальний феномен відіграє важливу роль у формуванні метапізнавальної сфери особистості. Так, ймовірність формування уявлень про себе та інших може відбуватися під впливом свідомого або несвідомого орієнтування особистості на цінності, думки, та ідеї іншої значимої людини (рефрента).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Попчук М.А. Особливості метакогнітивної саморегуляції у контексті прийняття рішень / М.А. Попчук // Матеріали міждисциплінарної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Проблема вибору: психологічний, суспільно-політичний та інформаційний аспекти» (29 лист. 2012 р., м. Острогоз) [текст] / за заг. ред. канд. психол. наук, доц. О. В. Матласевич. — Острогоз: Видавництво Національного університету «Острогозка академія», 2013. — С. 80-82.

2. Савин Е. Ю. О некоторых направлениях изучения метакогниций в психологии / Е. Ю. Савин // Психология когнитивных процессов: Материалы 2-й Всероссийской научно-практической конференции. - Смоленск: Универсум, 2005. — С. 1-4.

3. Сігінішина А.С. Сучасний стан вивчення метапізнання і метапам'яті закордоном та на вітчизняному науковому просторі// А.С. Сігінішина/ Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». — Острогоз: Вид-во Нац-го ун-ту «Острогозка академія». 2013. — Вип.25. — С. 126 – 131.

4. Хомуленко Т. Б. Педагогічна рефлексивність як детермінанта розвитку метапам'яті викладача вищої школи / Т. Б. Хомуленко, Т. І. Доцевич // Проблеми сучасної психології. — 2014. — №. 26. — С. 595-606.

Бикова Світлана Валентинівна (Одеса) – кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Качковський Михайло (Одеса) - магістрант Одеської державної академії будівництва та архітектури

Кіріченко Дар'я (Одеса) - магістрант Одеської державної академії будівництва та архітектури

ДО ПИТАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблеми мотивації відносяться до важливих аспектів психологічного знання, так як їх вивчення допомагає краще зрозуміти сутність тих чи інших вчинків особистості, механізми і причини її діяльності.

Мотивація - це внутрішня енергія, що включає активність людини в житті і на роботі. Вона ґрунтується на мотивах, під якими маються на увазі конкретні спонукання, стимули, які змушують особистість діяти і здійснювати вчинки [2].

Мотив є стрижневим чинником у свідомій і цілеспрямованій діяльності. Він грає роль важливого показника морального становлення особистості. З різноманіття можливостей, дій, якими володіє людина в даній ситуації, вибираються саме ті, які дозволяють задовольнити потребу, співвідносячись з системою цінностей особистості.

Божович Л.І. визначає мотив як особливий вид стимулу поведінки людини. В якості мотиву може виступати усе те, в чому знайшла своє втілення потреба. З віком зростає стійкість виниклої мотиваційної структури, що збільшує роль домінуючих мотивів в поведінці та розвитку [1].